

à col·legatz», *VidesR*, 1° 9v2. Altres cites antigues tindran encara l'avantatge de donar testimoni de la fraseologia: «mas, senyor, passa gran pobrea e no ha què donar a sa compayna --- seria honor e benestar vostre, que-y giràssetz la cara devés ell --- ab què ell puxa sostenir sa compayna» a. 1304 (Finke, *Acta Ar.* III, 124). «Li veren còr<r>ar les làgremes per la care aval», Reixac, *Questa* (192.8). Sembla que es tracta d'estil bíblic en la locució de la cara de 'de' (un calc de l'hebreu) en «per ço que-l nostre juhí processe de la cara de Déu --- dehim e sentencialment pronunciam ---», *Priv. de Catí* a. 1328 (*BSCC* xv, 87).

«Aprés ixqué --- lo déu de Amor, molt resplendent e, ab cara afable, féu principi a tal parlar ---», Joanot Martorell (Ag. I, 135). «E si açò no-us atorga, digats-li que nós ne parlarem ab ell, cara a cara», Jaume I (Ag., 353, també 189); «e lla hon ell brocava, com l'agueren regonegut, no creats qu'ells li gosassen estar davant cara per cara», Muntaner, 28; «la confortaven e la pregaven que prengué ço que lo rey li enviava; ella, emperò, no-y feya cara», *Curial* (*NCL* III, 126), locució que ha continuat usant-se si bé avui sol ser amb matís més hostil: «havent visitat ciutats, pobles i veïnats sense trobar vassall per a fer cara», Ant. Cayrol (*Cont. Cerd.*, 12); «li ja cara a sa mare», parlant de persona de mals instints, *Canyissaes*, p. 129.

A cara de cel mallorquí designant un indret que en el paisatge es veu sobre fons de cel i no pas els que es veuen destacant-se sobre el fons del territori circumdant (Alaró, 1963) reemplaça allà la bella expressió de la nostra pàgesia a l'aire-cel = cast. *al trasluz* (que algun bàrbar calca com *al trasllum*, ai de mi!). *Menjar o beure a cara de ca ross.* en presència d'un amic sense oferir-li'n (Millars, 1960).

D'entre el material modern, on escau d'abstenir-nos, poc. De l'acc. 'anvers o superfície anterior d'una moneda', havent-se creat l'expressió de joc *jugat a cara o creu* en tot el territori, i apocopat en *car'* o *creu*, això es va fer tan permanent a Mallorca que, donant la impressió que era un mot diferent *car*, hi nasqué la pronúncia vulgar *kárt*, i allí es va dir *a cart* o *creu* (*BDLC* IV, 380), d'on en una cobra «jugau-me a cart o creu, / veïam de quala seré» (Moll, *Amoroses*, 82).

De cara a, adverbial, connota naturalment el sentit de direcció, en els usos més generals «ab embranzida rema de cara a l'ample mur», *Ail.*, 220, «seya de cara al carrer», NOLLER (*La Papall.*, 83, o 146), ço que en rigor ja s'anuncia en la *Cròn.* de Jaume I: «en aquel regne de València, qui ha estat de cara tots temps e de frontera a vostre linyatge» (127). Però avui, abreujant-se això i gramaticalitzant-se n'ha nascut la prop. *cara a*, presa generalment com un mot unitari *cara* 'vers, cap a', pròpia del valencià i el ribagorçà: «davall del castell d'exa ciutat --- y mirant cara ésta», MGadea (*T. del Xè* I, 12), castellon. «les bocanes, posades cara migdia, donarien uns punts focos» (JPorcar, *BSCC* XIV, 248), «tots, cara al sol, fan gimnàsia», Pi i Romer («El Camí», 30-IX-33); allà ho sento més que enlloc cap a la zona central: «cara a

solixent de les Llomes de les Clapisses hi ha les Fontanelles» Nàquera, «la bassa és en un costat dels Realsadors, cara a la Falaguera» Serra, «ya vamos cara a Anjimia» en el xurro d'Alcúdia de Veo; 'anant cap a' «Séquia dels Campets avall, cara a l'Albufera» i «del Camí del Pont de Bigues *cara a Catalans*», Sollana (1962). A Ribagorça més aviat en la zona ja grisa d'aragonès: *kára dâl* 'cap amunt' a Lasquarri, «anam *kára l* Cànigo» a Jusseu (1958, 1965) i continua de ple en domini alt-aragonès si bé allí dominant aviat la fora alterada *carra* —que a Laspuña (Cinca amunt), p. ex., apareix aglutinada en el NL *Carraceresa*—: per a aquesta i per a tot això en parlars castellans, veg. DCEC, s. v. *cara* (I, 661b14-28); des de l'Alt Aragó s'estén al gascò bigordà (*cara* 'vers' a Lescun, etc., Rohlf, *Le Gc.*, 137).

Cara ha estat sempre d'ús general en tot el domini, i avui encara se sent fins als parlars extrems del Nord, com de pertot, p. ex. *lò kára* m'anomenen a Formiguera en repassar les parts del cos en el parlar capcinès (1960); també s'ha mantingut ben general i vigorós en tots els parlars castellans, en bearnès, en gal·lec, etc.; havia tingut sens dubte més extensió occitana, si bé avui en el gascò de l'Alta Garona, ha pres el sentit de 'galta', no sols a la Vall d'Aran sinó també a l'Alt Comenge i enllà, però no crec que això pugui conservar-nos un estat de coses més antic, car una evolució semàntica pariona registrem en port. *face*, sic. i sudit. *facci*, en alguns parlars francesos del Centre-Est, i fins en *rostro* d'algun parlar castellà d'Extremadura (Zauner, *RFgn.* XIV, 404).

Diez, *Wb.*, 87; M-Lübke, *REW*, 1670; Wartburg, *FEW* II, 350, no mostraren escrúpol a admetre que ve del gr. *χάρη* 'cap'. Però el mot grec pertany exclusivament al llenguatge poètic, de base homèrica (Homer, Hesíode, Esquil, Sòfocles, Píndar) i significa només 'cap', encara que Sòfocles li dona algun cop l'acc. 'semblant, cara'. No hi ha testimonis segurs de l'existència del mot en llatí vulgar.¹ D'altra banda el mot només ha deixat descendència en el romanç d'Hispania i Gàl·lia (gall. més que port. *cara*, cast. i oc. ant. *cara*, fr. ant. *chiere*, avui supervivent en l'expressió *bonne chère* 'bon menjar', abans 'bona acollida', en *faire bonne chère*), en reto-romànic i en el dialecte genovès (*ca*); tractant-se d'un hellenisme s'esperaria millor representació a Itàlia i Romania. Per això ja en el DCEC dubtava jo fortament de l'origen grec.

No sé per què ens hauríem de negar a admetre la possibilitat que el llatí vulgar d'Occident vagi admetre termes pre-romans com a nom de parts del cos. A poc a poc hem anat descobrint el que no se sabia en temps dels neogramàtics: que a Hispania, a la Gàl·lia (incloent-hi la Cisalpina) i en general a l'Occident, la indoeuropeïtzació no va fer-se de cop sinó per etapes creixents; els invasors celtes trobaren ja grups esparsos o compactes d'indoeuropeus d'altra família, i la celtització va anar creixent des del S. VII, fins que els hi rellevaren els romans; però els sorotapes i celtes es romanitzaven ràpidament per tal com les tres llengües, eren d'un sistema semblant i fins paral·lel,